

Spis treści

Przedmowa	9
Wstęp	13
ROZDZIAŁ 1. Ryzyko socjalne opiekuna niesamodzielnej osoby starszej i jego uwarunkowania w starzejącym się społeczeństwie polskim	23
1.1. Opieka długoterminowa nad osobami niesamodzielnymi	24
1.2. Niesamodzielność i niedołęstwo starcze w kontekście ryzyka socjalnego	27
1.2.1. Niesamodzielność a starość	29
1.2.2. Niesamodzielność a inwalidztwo i niepełnosprawność	31
1.2.3. Obecność ryzyka niesamodzielności w polskim ustawodawstwie i orzecznictwie	32
1.3. Socjalno-zdrowotny i tandemowy charakter ryzyka niesamodzielności	35
1.4. Ryzyko socjalne opiekuna niesamodzielnej osoby starszej	37
1.4.1. Ryzyko niedostatku opiekuna	39
1.4.2. Ryzyko dla życia zawodowego opiekuna	41
1.4.3. Zagrożenia zdrowotne i psychospołeczne opiekuna	42
1.5. Niesamodzielność – dylematy i narzędzia pomiaru	43
1.6. Zagrożenie niesamodzielnością wśród polskich seniorów i ich potrzeby opiekuńcze	44
1.7. Uwarunkowania roli sektora nieformalnego w opiece nad niesamodzielnymi osobami starszymi	50
1.7.1. Oczekiwania społeczne	50
1.7.2. Ograniczony dostęp do opieki instytucjonalnej	61
1.7.3. Preferencje dla opieki domowej w ustawie o pomocy społecznej	62
1.8. Podsumowanie	65

ROZDZIAŁ 2. Polityka wsparcia opiekunów niesamodzielnych osób starszych – cele i instrumenty	67
2.1. Cele wsparcia opiekunów niesamodzielnych seniorów	68
2.2. Instrumenty wsparcia	70
2.3. Wsparcie materialno-finansowe	73
2.3.1. Wsparcie finansowe	73
2.3.2. Zabezpieczenie emerytalno-rentowe i zdrowotne	79
2.3.3. Zabezpieczenie po ustaniu opieki	81
2.3.4. Instrumenty fiskalne (podatkowe)	85
2.3.5. Refundacja sprzętu, adaptacji pomieszczeń i teleopieki	87
2.3.6. Instrumenty służące godzeniu pracy z opieką	91
2.3.7. Materialny i finansowy wymiar wsparcia – podsumowanie	96
2.4. Wsparcie pozamaterialne	98
2.4.1. Informacja, poradnictwo, szkolenia i integracja społeczna	98
2.4.2. Wsparcie usługowe podopiecznego	101
2.4.2.1. Urlop wychnieniowy lub opieka zastępcza	101
2.4.3. Wsparcie pozamaterialne opiekunów – podsumowanie	114
2.5. Polski system wsparcia opiekunów – wnioski	116

ROZDZIAŁ 3. Ewolucja polityki wsparcia finansowego opiekunów nieformalnych w latach 2003–2015 .....

3.1. Pierwsze lata obowiązywania ustawy o świadczeniach rodzinnych – opiekunowie osób starszych poza systemem świadczeń rodzinnych	120
3.2. Rozszerzenie zakresu uprawnionych do świadczeń także o opiekunów osób dorosłych	124
3.3. Zniesienie kryterium dochodowego i gwałtowny przyrost liczby opiekunów otrzymujących świadczenia	125
3.4. Wprowadzenie specjalnego zasiłku opiekuńczego (SZO) i problem tzw. wykluczonych opiekunów niepełnosprawnych osób dorosłych	127
3.5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego: złamano zasadę praw nabytych i zaufania do państwa	132
3.6. Zasiłek dla opiekuna (ZDO), protesty społeczne i „okrągły stół”	139
3.7. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego: kryterium dochodowe uprawnione, niekonstytucyjne różnicowanie ze względu na wiek powstania niepełnosprawności	141
3.8. Projekt nowelizacji ustawy o świadczeniach rodzinnych – w stronę bardziej jednolitego systemu zabezpieczenia opiekunów	145
3.9. Ewolucja zabezpieczenia finansowego opiekunów – próba periodyzacji	150

ROZDZIAŁ 4. Kryteria różnicowania wsparcia opiekunów .....

4.1. Wsparcie selektywne czy uniwersalne	156
4.2. Wymiary różnicowania wsparcia	160

4.3. Kryteria różnicowania wsparcia	161
4.3.1. Kryteria socjalno-ekonomiczne	163
4.3.1.1. Kryterium dochodowe i metody wyznaczania jego poziomu	165
4.3.1.2. Kryterium zatrudnienia – status opiekuna na rynku pracy	173
4.3.1.2.1. Rezygnacja z pracy a potrzeby bytowe gospodarstwa	175
4.3.1.2.2. Praca opiekuna a zasługi	176
4.3.1.2.3. Rezygnacja z pracy a koszty i korzyści	177
4.3.1.3. Status w systemie zabezpieczenia społecznego podopiecznego i/lub opiekuna	180
4.3.1.4. Kryteria socjalno-ekonomiczne – wnioski	184
4.3.2. Kryteria opiekuńcze	185
4.3.2.1. Kryteria związane z ilościowym wymiarem sprawowanej opieki	189
4.3.2.2. Kryteria związane ze sprawnością opiekuna	191
4.3.2.3. Kryteria związane z jakością sprawowanej opieki	192
4.3.3. Kryteria społeczno-rodzinne	194
4.3.3.1. Więzy biologiczne i prawne łączące opiekuna z podopiecznym	195
4.3.3.2. Wspólne zamieszkanie podopiecznego i opiekuna	199
4.3.3.3. Struktura gospodarstwa domowego, w którym sprawowana jest opieka	201
4.3.4. Pozaekonomiczne kryteria wsparcia opiekuna – podsumowanie	204
Zakończenie: wnioski i rekomendacje	207
Bibliografia	221
Wykaz tabel	230
Indeks nazwisk	232